

Sveriges Arkitekter
Swedish Association
of Architects

Storgatan 41
Box 5027, SE-102 41
Stockholm, Sweden
Tel +46(0)8 505 577 00
Fax +46(0)8 505 577 05
kansli@arkitekt.se
www.arkitekt.se

Sveriges Arkitekter
Swedish Association
of Architects

Kulturdepartementet
Enheten för konstarter och internationell
samordning

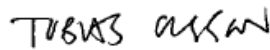
Stockholm 2015-05-13

Remissyttrande

Inordnande av Statens centrum för arkitektur och design i
Moderna museet – en kraftsamling för konsten, arkitekturen
och formen (Ku2015/01181/KI)

Jacob Sahlqvist
Förbundsordförande

Tobias Olsson
Förbundsdirektör

Sammanfattning

Sveriges Arkitekter anser att analysen i promemorian inte är tillräcklig grundlig för att motivera de förslag till förändringar som görs. Vi anser att det är högst rimligt att invänta förslagen från utredningen Gestaltad Livsmiljö och Museiutredningen innan avgörande beslut om ArkDes och Moderna museet tas.

Om regeringen ändå väljer att gå vidare med ett beslut innan utredningarna har levererat så kan Sveriges Arkitekter acceptera ett inordnande av ArkDes i Moderna Museet, men under förutsättning att ArkDes kvarstår som en egen avsändare med egen museichef – något som är vanligt förekommande i museivärlden i dag.

ArkDes har inte lyckats leverera till den nivå som många önskat och vi ser synergieffekter inte bara av att dela på administrationen utan även av att dela på varandras kompetenser, inte minst vad gäller utställningsverksamhet och samlingar.

I princip alla våra livsmiljöer är gestaltade av en mänsklig hand. Arkitektur kan studeras, visas, diskuteras och utvecklas från en rad olika perspektiv. Arkitekturen som konst, arkitekturen som en samhällsförändrande faktor, arkitekturen som en näringsgren och så vidare. Sveriges Arkitekter ser ett stort behov av en myndighet vars expertområde omfattar mer än arkitektur som konst och tydligt fokus på arkitektur som ett verktyg för att åstadkomma en attraktiv och hållbar livsmiljö.

Sveriges Arkitekter anser att det är tre centrala uppdrag som måste värnas och utvecklas hur än den framtida myndigheten organiseras:

1. Utställningar och verksamhet med utgångspunkten arkitekturen som konst
2. Att pedagogiskt beskriva och förklara de värden, ursprung och utveckling som finns i den arkitektur som omger oss för att människor ska ha möjlighet att ta initierade ställningstaganden kring utvecklingen av det samhälle vi lever i idag
3. Utgöra en mötesplats och expertmyndighet för diskussion och utveckling av kunskap om arkitektur, form och design.

Bakgrund

Sveriges Arkitekter, dåvarande SAR, stiftade Arkitekturmuseet för drygt 50 år sedan. SAR skänkte det arkiv med bland annat ritningar och modeller som blev en bas för

Arkitekturmuseets samlingar. Sveriges Arkitekter har sedan dess haft en kontinuerlig relation med museet och senast nu under våren har vi haft ett samtal om det tävlingsarkiv med samtliga arkitekturtävlingar i vår regi sedan 1936 som vill digitalisera och sedan skänka till ArkDes. De senaste årens turer, där Arkitekturmuseet fick ett breddat uppdrag för att syssla även med annat än arkitektur och sedan bytte namn från Arkitekturmuseet till Statens centrum för arkitektur och Design med ytterligare en ny instruktion, har debatterats flitigt bland våra medlemmar. Delvis förstås för att det intresserar och angår våra medlemmar, men även för att det kan upplevas som att arkitekturens utrymme med tiden har minskats. I detta nu aktuella förslag så upphör ArkDes eller före detta arkitekturmuseet helt som ett eget museum och som egen avsändare och inordnas i Moderna museet. Det är högst relevant att fråga sig både hur arkitekturens utrymme och synen på arkitektur från regeringens sida har förändrats under dessa år.

Övergripande synpunkter

Sveriges Arkitekter anser att promemorian i sin helhet inte är ett tillräckligt bra beslutsunderlag för de förändringar som föreslås. Analysen kring konsekvenser för mötesplatsuppdraget, den pedagogiska verksamheten, basutställningen med mera är för grunda.

Sveriges Arkitekter anser vidare att det verkar högst rimligt att vänta ett par månader till med att ta detta beslut för att då även ha både museiutredningens och utredningen Gestaltad livsmiljös slutbetänkande som underlag.

Om regeringen menar allvar med att de vill arbeta med stadsutvecklings- och livsmiljöfrågor utifrån ett demokrati- och medborgarperspektiv så är ArkDes mötesplatsuppdrag en grundbult i det arbetet. Regeringen behöver en myndighet som kan dessa frågor och som har ett uppdrag att samverka med både andra myndigheter, branschen och den med den tredje sektorn. Att då föreslå förändringar med oklara konsekvenser för det samma en kort tid innan utredningen om vår gestaltade livsmiljö lämnar sitt slutbetänkande är svårbegripligt.

Om regeringen ändå väljer att gå vidare med ett beslut innan utredningarna har levererat så kan Sveriges Arkitekter acceptera ett inordnande av ArkDes i Moderna Museet, men med en bibehållen egen avsändare och egen museichef. Att två eller flera museer kan rymmas inom en myndighet är ju inte ovanligt i Sverige, tvärtom. Sådana myndigheter omöjliggör inte det inom myndigheten finns olika museum med egen identitet. Hallwylska, Livrustkammaren och Skokloster eller Nationalmuseum med Waldermarsudde är exempel på två myndigheter med flera museer inom myndigheten med egna tydliga avsändare. Det borde inte vara omöjligt att åstadkomma även med Moderna museet och ArkDes, även om överintendenten är den som bestämmer den interna organisationen. Regeringen kan tillsätta en överdirektör inom myndigheten med ett visst ansvarsområde eller genom instruktion göra en sådan lösning både möjlig och önskvärd.

Sveriges Arkitekter ser självklart även vinster med ett inordnande, varför vi också kan acceptera en sådan lösning på vissa villkor. ArkDes har inte lyckats leverera till den nivå som många önskat och vi ser synergieffekter inte bara av att dela på administrationen utan även av att dela på varandras kompetenser, inte minst vad gäller utställningsverksamhet och samlingar.

Utställningsverksamheten

Att skapa utställningar och verksamhet med utgångspunkten arkitekturen som konstart ligger nära den verksamhet som Moderna museet bedriver idag. Det finns stor utvecklingspotential genom att utnyttja de resurser i form av kompetens och

arkivmaterial som finns på nuvarande ArkDes. Det finns också kompetens för denna typ av utställningsverksamhet på nuvarande Moderna museet. Det är också en sådan typ av utställningsverksamhet som de flesta av de internationella institutioner som utredningen refererar till bedriver. Detta uppdrag bedömer Sveriges Arkitekter att Moderna museet kan utveckla och förvalta väl.

Basutställningen och den pedagogiska verksamheten

Arkitektur anses av många som elitistiskt och den differensen i kunskap skapar barriärer mellan profession och allmänhet. Mer utbildning tidigt kan förändra det. Pedagogiken på ArkDes handlar om att lära barn att se och förstå sin livsmiljö, att genom tre dimensioner och känslomässigt uppleva hur rum påverkar. I dagens läroplan för grundskolan beskrivs arkitektur som en del av bildämnet; i två dimensioner på ritning. Grundskollärarstudenter studerar inte arkitektur, bildlärare bara marginellt.

Att pedagogiskt beskriva och förklara de värden, ursprung och utveckling som finns i den arkitektur som omger oss för att människor – vuxna och barn – ska ha möjlighet att ta initierade ställningstaganden kring utvecklingen av det samhälle vi lever i idag är ett viktigt och centralt uppdrag. Vi omges och lever i arkitekturen som den har skapats och utvecklats i århundraden. Arkitekturen har och kommer ständigt att förändras. Som medborgare förväntas vi att vara delaktiga i dessa förändringsprocesser men vi kommer också att fortsätta att leva i vårt kulturarv. För att kunna vara delaktig i dessa utvecklingsprocesser behöver vi vara medvetna och kunniga. Det är framförallt ArkDes nuvarande basutställning och pedagogiska verksamhet som bedriver denna verksamhet på ett bra sätt idag. Sveriges Arkitekter anser att denna verksamhet måste värnas och utvecklas i en framtida myndighet.

Mötesplatsuppdraget och rollen som expertmyndighet

I princip alla våra livsmiljöer är gestaltade av en mänsklig hand. Arkitektur kan studeras, visas, diskuteras och utvecklas från en rad olika perspektiv. Arkitekturen som konst, arkitekturen som en samhällsförändrande faktor, arkitekturen som en näringsgren och så vidare.

En politik för arkitektur måste bäras av en kontinuerligt arbetande och professionellt kompetent myndighet, som kan frågorna och aktörerna. I stort sett alla beslut på området av betydelse fattas på politikområden och i sammanhang som inte identifierar arkitektur som en prioriterad fråga, utan i värsta fall som ett hinder. Att skapa en förflyttning av uppfattningen om arkitektur som en kostnad till insikten om att det är en nödvändig investering bör vara en huvuduppgift.

Det finns idag få mötesplatser där alla aktörer som är involverade i och påverkar arkitekturen träffas. Det finns ett stort behov av att ge stöd i dessa frågor. Det som är unikt i ArkDes uppdrag är just mötesplatsuppdraget, att myndigheten ska samla hela branschen och utvärdera regeringens förda politik. Sveriges Arkitekter anser inte att ArkDes har utfört detta uppdrag på ett fullgott sätt och kan konstatera att myndigheten i dagsläget inte är organiserad för att kunna möta det uppdraget eller har den kompetens som krävs.

Mötesplatsuppdraget är viktigt, om än svårdefinierat. Sveriges Arkitekter är mycket tveksamma till att en ny myndighet med namnet Moderna museet med trovärdighet kan ta hand om ett sådant uppdrag. Sveriges Arkitekter ser även en fara i att Moderna museet inte ser arkitekturens hela bredd.

Regeringen bör fundera ett varv till, inte minst med input från utredningen Gestaltad livsmiljö, hur den nya arkitekturpolitiken ska realiseras och samordnas och vilken roll

ArkDes skulle kunna ha i det. Ordet *livsmiljö* växer fram som ett allt starkare begrepp för att synliggöra resultatet av en byggd miljö utifrån ett medborgarperspektiv.

Sveriges Arkitekter ser ett behov av en myndighetsaktör som har i uppdrag att samverka med de myndigheter som på ett påtagligt sätt arbetar med människors livsmiljö och vice versa. Det perspektivet glöms allt för ofta bort när nya lagar kommer på plats eller när olika beslut tas. Målet om God bebyggd miljö borde exempelvis omformuleras till God bebyggd *livsmiljö*. Men det finns även behov av en myndighet som utvecklar enkla verktyg och metodstöd till kommuner, beställare och professionen.

En myndighet som på ett mer utforskande sätt närmar sig frågor kring vår gemensamma livsmiljö - tillsammans med den ideella sektorn, allmänheten och branschen - kan på ett enkelt sätt fånga upp trender och tendenser i samhället, missar i lagstiftning och möjliga synergieffekter och genom samverkan med sektorsmyndigheterna föra det vidare till dem och till regeringen för en mer optimerad och adaptiv styrning av samhällsbyggandet. I teorin var utställningen *Cykel* en sådan aktivitet där utställning och programverksamhet som tar sitt avstamp i makthierarkierna i stadsrummet skulle kunna ha lett till nya förhållningssätt hos myndigheter eller aktörer.

Om regeringen väljer att inordna ArkDes i Moderna från och med 1 oktober 2015 så bör mötesplatsuppdraget och rollen som expertmyndighet utredas ytterligare och ett samlat förslag läggas fram tillsammans med en ny politik för arkitektur, form och design.

En regional struktur för mötesplatsuppdraget behövs

Sveriges Arkitekter anser att arkitekturen behöver en ständig scen och en tydlig avsändare, där den behandlas som både en konstform och ett verktyg. Och den scenen ska finnas i hela landet och inte bara på Skeppsholmen i Stockholm.

Sveriges Arkitekter tror att mötesplatsuppdraget med fördel skulle kunna delas med den ideella sektorn, med branschen och det offentliga i en ny regional struktur. Exempelvis skulle Sveriges Arkitekter, Svensk Form och Fastighetsägarna – som är nationella organisationer med liknande regionala strukturer med regionföreningar – tillsammans med landsting- och kommunförbund eller regioner och länsstyrelserna kunna utgöra olika regionala plattformar. Till viss del förekommer redan sådana aktiviteter, men utan samordning eller återkoppling mellan regionerna eller till en nationell nivå.

Internationella utblickar

Sveriges Arkitekter uppskattar att promemorian gör en internationell utblick, om än kortfattat. Det bör understrykas att de fyra förstnämnda exemplen agerar i en kontext där arkitekturen även har andra, egna forum, att synas i. Arkitekturen är inte i fokus på MoMA eller Louisiana men dyker upp då och då inom ramen för en konstutställning. Det bör också påpekas att Center for Architecture är Sveriges Arkitekters motsvarighets (AIA) egen arena för arkitektur och inte en offentlig institution. Vi anser att arkitekturen i Sverige behöver en ständig scen och mötesplats, inte minst med tanke på det arkitekturklimat som råder i Sverige i dag.

Sveriges Arkitekter vill även passa på i en internationell utblick att påpeka att exempelvis Norges och Danmarks statsbudgeter innehåller flerfaldigt fler satsningar på arkitektur. Ett aktuellt exempel är Arkitekturbiennalen i Venedig där regeringen inte har ett separat anslag för det utan det ska rymmas inom ramen för ArkDes anslag – medan Norge hade en budget på cirka 2,5 miljarder 2014 och Danmark enligt uppskattning mer än så.

SLUT.

Sveriges Arkitekter är fack- och branschorganisationen för alla Sveriges arkitekter, inredningsarkitekter, landskapsarkitekter och planeringsarkitekter. Förbundet har över 12.300 medlemmar och ansluter cirka 95 procent av alla yrkesverksamma arkitekter i Sverige.